

ταῦτα δύνασθαι ἡγεῖτο), τὰ δ' ἐκ θεοῦ συνεργίας ἄμαχα εἶναι καὶ ἀήττητα
λέγων. ἔννοεῖ δὴτα ὁποῖον δέοι θεὸν βοηθὸν ἐπιγράψασθαι, ζητοῦντι δ' αὐτῷ **2**
ἔννοιά τις ὑπεισηλθεν, ὡς πλειόνων πρότερον τῆς ἀρχῆς ἐφασαμένων οἱ μὲν
πλείοσι θεοῖς τὰς σφῶν αὐτῶν ἀναρτήσαντες ἐλπίδας, λοιβαῖς τε καὶ θυσαῖς
5 καὶ ἀναθήμασι τούτους θεραπεύσαντες, ἀπατηθέντες τὰ πρῶτα διὰ μαν-
τειῶν κεχαρισμένων χρησμῶν τε τὰ αἴσια ἀπαγγελλομένων αὐτοῖς τέλος
οὐκ αἴσιον εὔρατο, οὐδὲ τις θεῶν πρὸς τὸ μὴ θεηλάτοις ὑποβληθῆναι κατα-
στροφαιῖς δεξιὸς αὐτοῖς παρέστη, μόνον δὲ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τὴν ἐναντίαν
ἐκείνοις τραπέντα τῶν μὲν πλάνην καταγνῶναι, αὐτὸν δὲ τὸν ἐπέκεινα τῶν
10 ὄλων θεόν, διὰ πάσης τιμήσαντα ζωῆς, σωτήρα καὶ φύλακα τῆς βασιλείας
ἀγαθοῦ τε παντὸς χορηγὸν εὔρασθαι. ταῦτα παρ' ἑαυτῷ διακρίνας εὖ τε **3**
λογισάμενος, ὡς οἱ μὲν πλήθει θεῶν ἐπιθαυρήσαντες καὶ πλείοσιν ἐπιπεπτώ-
κασιν ὀλέθριοις, ὡς μὴδὲ γένος μὴδὲ φωνῆν μὴ ῥίζαν αὐτοῖς, μὴδ' ὄνομα μὴδὲ
μνήμην ἐν ἀνθρώποις ἀπολειφθῆναι, ὁ δὲ πατρῶος αὐτῷ θεὸς τῆς αὐτοῦ
15 δυνάμεως ἐναργῆ καὶ πάμπολλα δείγματα εἶη δεδωκὼς τῷ αὐτοῦ πατρί,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη καταστρατεύσαντας πρότερον τοῦ τυράννου διασκευά-
μενος σὺν πλήθει μὲν θεῶν τὴν παράταξιν πεποιοημένους αἰσχρὸν δὲ τέλος
ὑπομείναντας· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν σὺν αἰσχύνῃ τῆς συμβολῆς ἄπρακτος ἀνε-
χώρει, ὁ δὲ καὶ μέσοις αὐτοῖς τοῖς στρατεύμασι κατασφαγεῖς πάρεργον
21 **20** ἐγένετο θανάτου· ταῦτ' οὖν πάντα συναγαγὼν τῇ διανοίᾳ, τὸ μὲν περὶ τοὺς
μῆθὲν ὄντας θεοὺς ματαιάζειν καὶ μετὰ τοσοῦτον ἔλεγχον ἀποπλανᾶσθαι
μωρίας ἔργον ὑπελάμβανε, τὸν δὲ πατρῶον τιμᾶν μόνον ὤρετο δεῖν θεόν.
Ἀνεκαλεῖτο δὴτα ἐν εὐχαῖς τοῦτον, ἀντιβολῶν καὶ ποτνιόμενος φῆναι **28,1**
αὐτῷ ἑαυτὸν ὅστις εἶη καὶ τὴν ἑαυτοῦ δεξιὰν χεῖρα τοῖς προκειμένοις ἐπορέξει.
25 εὐχομένῳ δὲ ταῦτα καὶ λιπαρῶς ἱκετεύοντι τῷ βασιλεῖ θεοσημεῖα τις ἐπι-
φαίνεται παραδοξοτάτη, ἣν τάχα μὲν ἄλλον λέγοντος οὐ ῥάδιον ἦν ἀποδέξα-

***10 (σωτήρα καὶ φύλακα τῆς) = 369g (p. 46, 36) 13 (μῆδὲ²) – 14 (ἀπο-
λειφθ.) = 369g (p. 46, 39) 22–26 = 364 (p. 322, 5–9) 22 (τὸν) – 26.
p. 30, 5 (ἀμφὶ – ὄρας) = 363 (p. 254a, 38–44) 23–26 (παραδοξ.) = 369g
(p. 46, 39–47, 4), etwas erweitert und geändert 26–p. 30, 15 cf. Soz I 3,1–3
(p. 11, 8–21) 23–p. 30, 10 cf. Artemii Passio (BHG Nr. 170) § 45 (Phil p.
7, 14–23)

VJNAB

1 τὰ] τὴν NA 369g, τῆς B | συνεργίαν NA 369g | ἄμαχον NAB 369g | εἶχαι
B, εἶχε N | ἀήττητα] ἀπαράθραστον NAB 2 λέγων < NAB | ἐννοεῖ 369g
| ~ ἐπιγρ. βοηθὸν A | < βοηθὸν V 4 λοιβαῖς τε καὶ < JNAB | λοιβαῖς] σπον-
δαῖς 369g 5 τε καὶ JNAB 6 ἐπαγγελλομένων N 9 τὸν] τοὺς MB^{comp}
11 εὔρεσθαι JNAB 12 περιπεπτώκασιν Hkl 13 μὴ φυλῆν V 14 ἀπολειφ-
θῆσα B¹, ὑπολειφθῆναι 369g 15 ~ πατρί αὐτοῦ J 20 ἅπαντα A 21 μα-
ταιάζειν V 24 χεῖρα VJ 363 364, < NAB 369g 25 θεοσημεῖα JB 363 (Kutl.)
369g, θεοσημεῖα V 363 (Mon.) 364 (P), θεοσημεῖα NA 364 26 μὲν + ἄν Hkl
| παραδέξασθαι N

σθαι, αὐτοῦ δὲ τοῦ νικητοῦ βασιλέως τοῖς τὴν γραφὴν διηγούμενοις ἡμῶν
μακροῖς ὕστερον χρόνοις, ὅτε ἠξιώθημεν τῆς αὐτοῦ γνώσεώς τε καὶ ὀμιλίας,
ἐξαγγείλαντος ὄρκους τε πιστωσαμένου τὸν λόγον, τίς ἂν ἀμφιβάλοι μὴ οὐχὶ
πιστεῦσαι τῷ διηγήματι; μάλισθ' ὅτε καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀληθῆ τῷ
5 λόγῳ παρέσχε τὴν μαρτυρίαν. ἀμφὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας 2
ἀποκλινούσης, αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔφη ἐν αὐτῷ οὐρανῷ ὑπερκείμενον
τοῦ ἡλίου σταυροῦ τρόπαιον ἐκ φωτὸς συνιστάμενον, γραφὴν τε αὐτῷ συν-
ῆφθαι λέγουσαν· τούτῳ νίκα. θάμβος δ' ἐπὶ τῷ θεάματι κρατῆσαι αὐτόν τε
καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν, ὃ δὴ στελλομένῳ ποι πορείαν συνείπετό τε καὶ
10 θεωρὸν ἐγένετο τοῦ θαύματος. καὶ δὴ διαπορεῖν πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τί ποτε 29
εἶη τὸ φάσμα. ἐνθυμονομένῳ δ' αὐτῷ καὶ ἐπὶ πολὺ λογιζομένῳ νῦξ ἐπῆρει
καταλαβοῦσα. ἐνθα δὴ ὑπνοῦντι αὐτῷ τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ σὺν τῷ φανέντι
κατ' οὐρανὸν σημείῳ ὀφθῆναι τε καὶ παρακελεύασθαι, μίμημα ποιησά-
μενον τοῦ κατ' οὐρανὸν ὀφθέντος σημείου τούτῳ πρὸς τὰς τῶν πολεμίων
15 συμβολὰς ἀλεξήματι χρῆσθαι. ἅμα δ' ἡμέρα διαναστὰς τοῖς φίλοις ἐξ- 30
ηγόρευε τὸ ἀπόρρητον. κάπειτα χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν δημιουργοῦς
συγκαλέσας μέσος αὐτὸς καθιζάνει καὶ τοῦ σημείου τὴν εἰκόνα φράζει,
ἀπομιμῆσθαι τε αὐτὴν χρυσοῦ καὶ πολυτελέσι λίθοις διεκελεύετο. ὃ δὴ καὶ
ἡμᾶς ὀφθαλμοῖς ποτε παραλαβεῖν αὐτὸς βασιλεύς, θεοῦ καὶ τοῦτο χαρισα-
20 μένου, ἠξίωσεν.

Ἦν δὲ τοιῶδε σχήματι κατεσκευασμένον. ὑψηλὸν δόρου χρυσοῦ κατημφιεσ- 31,1
μένον κέρας εἶχεν ἐγκάρσιον σταυροῦ σχήματι πεποιημένον, ἄνω δὲ πρὸς

***5-8 cf. Phil I 6 (p. 7, 3-7, nach Photios); 362 (p. 178, 15-18); 369 (Vindob., f. 27b) 5-10 cf. 369g (p. 47, 4-10), viel wörtlich 5-15 cf. 364 (p. 322, 10-23) 5-18 cf. Soer I 2, 4-7 (p. 5, 10-6, 5) 7sq. Vision mit ἐν τούτῳ νίκα in der Laudatio Procopii mart. Caes. des Niketas Paphlag. § 4 (BHG Nr. 1580, cf. F. Halkin, Anal. Boll. 80, 1962, 180, 25-28) auf den Märtyrer übertragen. 7-18 cf. 369c (Athen., f. 78b I) 7-20 cf. Gel I 5, 6 (p. 10, 2-11, 18), Quelle: Gel. Caes. (cf. GCS 28, XXX; BZ 46, 1953, 294sq.; 50, 1957, 76); 1279 (p. 290a, 6-16), Quelle: Gel. Caes. 8 cf. 362 (p. 178, 25sq.) 10-15 cf. 369 (Vindob., f. 27b). cf. 363 (p. 254a, 48-254b, 2), einige Umstellungen und Auslassungen 11 (νῦξ) - 19 (ὀφθαλμ.) cf. 369g (p. 47, 11-21), viel wörtlich 12-13 cf. 362 (p. 178, 22-24) 15 (ἅμα) - 18 (διεκελεύετο) = 363 (p. 254b, 4-8), einiges ausgelassen 15 - p. 31, 7. 13-16 cf. 364 (p. 322, 23-323, 14), viel wörtlich 16-18 cf. 362 (p. 180, 8sq.) 17-18 cf. Soz I 4, 1 (p. 12, 12-14) 21 (ἦν - κατεσκ.) cf. 369g (p. 47, 20) 21-p. 31, 1 (στέφανος) cf. 363 (p. 254b, 8-11), kleine Umstellungen

VJNAB

4 ὅτι N 5 ἀμφὶ Mss Soz, περὶ Soer 363 364 369g | ἡλίου] τῆς ἡμέρας
363 364 7 συνεσταμένον V, συνεστῶς Soz 369g 7/8 συνῆφθαι λέγουσαν]
συνῆφθεισαν Hkl, συνημμένην Soz 8 ἐν τούτῳ Soer 364 369g | δὲ 369g, τ' JNB
10 θεωρὸς (?) Hkl | διαπορῶν N 11 διαλογιζομένῳ 363 13 ~ ὀφθῆναι σὺν
τῷ φανέντι ἐν οὐρανῷ σημείῳ καὶ παρακ. Soz 14 ὀφθέντος (θε ras) B 16 δημι-
ουργοῖς < V¹ (v s) 17 ἐκφράζει 363 364 18 πολυτελέσι < N | διακελεύεται
J¹ (ε et o s) 19 ποτε + συνέβη N 19/20 αὐτὸς - ἠξίωσεν < N¹ (+ mg) A B
(369g) 22 ἐγκάρσιον V¹ (γ s) | σταυροῦ - πεποιημ. Mss 363 364, < Hkl

- 22 ἄκρω τοῦ παντός στέφανος ἐκ λίθων πολυτελῶν καὶ χρυσοῦ συμπεπλεγμένους
κατεστήρικτο, καθ' οὗ τῆς σωτηρίου ἐπηγορίας τὸ σύμβολον δύο στοιχεῖα
τὸ Χριστοῦ παραδηλοῦντα ὄνομα διὰ τῶν πρώτων ὑπεσήμενον χαρακτη-
ρων, χιαζομένου τοῦ ῥῶ κατὰ τὸ μεσαίτατον· ἃ δὴ καὶ κατὰ τοῦ κράνου
5 φέρειν εἶωθε κὰν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ὁ βασιλεύς. τοῦ δὲ πλαγίου κέρως 2
τοῦ κατὰ τὸ δόρυ πεπαρμένον ὀθόνη τις ἐκκρεμῆς ἀπηώρητο, βασιλικὸν
ὑφασμα ποικιλία συνημμένων πολυτελῶν λίθων φωτὸς ἀγῶνις ἐξαστρα-
πτόντων καλυπτόμενον σὺν πολλῶν τε καθυφασμένον χρυσοῦ, ἀδιήγητόν τι
χρῆμα τοῖς ὀρῶσι παρέχον τοῦ κάλλους. τοῦτο μὲν οὖν τὸ φᾶρος τοῦ κέρως
10 ἐξημμένον σύμμετρον μήκους τε καὶ πλάτους περιγραφὴν ἀπελάμβανε· τὸ
δ' ὀρθιον δόρυ, τῆς κάτω ἀρχῆς ἐπὶ πολὺ μηχαννόμενον ἄνω μετέωρον, ὑπὸ
τῷ τοῦ σταυροῦ τροπαίῳ πρὸς αὐτοῖς ἄκροις τοῦ «διαγραφέντος» ὑφάσματος
τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσοῦν μέχρι στέρονων τῶν τ' αὐτοῦ
παίδων ὁμοίως ἔφερε. τούτῳ μὲν οὖν τῷ σωτηρίῳ σημείῳ πάσης ἀντι- 3
15 κειμένης καὶ πολεμίας δυνάμεως ἀμνηστῆριον διὰ παντός ἐχρῆτο βασιλεύς,
τῶν τε στρατοπέδων ἀπάντων ἡγεῖσθαι τὰ τούτου ὁμοιώματα προσέταπτεν.
Ἄλλὰ ταῦτα μικρὸν ὕστερον. κατὰ δὲ τὸν δηλωθέντα χρόνον τὴν παρά- 32,1
δοξον καταπλαγεῖς ὄψιν, οὐδ' ἕτερον θεὸν ἢ τὸν ὀφθέντα δοκιμάσας σέβειν,
τοὺς τῶν αὐτοῦ λόγων μύστας ἀνεκαλεῖτο, καὶ τίς εἶη θεὸς «οὗτος» ἡρώτα
20 τίς τε ὁ τῆς ὀφθείσης ὄψεως τοῦ σημείου λόγος. οἱ δὲ τὸν μὲν εἶναι θεὸν 2
ἔφασαν θεοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου μονογενῆ παῖδα, τὸ δὲ σημεῖον τὸ φανὲν
σύμβολον μὲν ἀθανασίας εἶναι, τρόπαιον δ' ὑπάρχειν τῆς κατὰ τοῦ θανάτου
νίκης, ἣν ἐποίησάτο ποτε παρελθῶν ἐπὶ γῆς, ἐδίδασκόν τε τὰς τῆς παρόδου
αἰτίας, τὸν ἀκριβῆ λόγον αὐτῷ τῆς κατ' ἀνθρώπους οἰκονομίας ὑποτιθέμενοι.

***2 (στοιχεῖα) — 4 (ῥῶ). 5 (τοῦ) — 6 (ἀπηώρητο) cf. 363 (p. 254b, 11–15),
kleine Umstellungen 13–16 v. p. 30, 15 13 (τοῦ) — 17 (ἕστερον). 18 (τὸν)
— 20 (λόγος) = 363 (p. 254b, 15–23. 25–26) 14–16 cf. Soz I 4, 1 (p. 12, 14–15)
19–24 cf. Soz I 3, 4 (p. 11, 23–28) 19 (τίς) — 23 (γῆς) cf. 369g (p. 47, 30–37),
sehr viel wörtlich, doch erweitert und umgestellt 21 (τὸ¹) — 23 (γῆς) = 363
(p. 254b, 32–34)

VJNAB

3 τὸ] τοῦ VM | ὄνομα (ὁ ras) J, τοῦνομα V | διὰ — χαρακτηρῶν < Hkl, cf.
διὰ τῶν πρώτων στοιχείων 363, διὰ τῶν πρώτων στοιχείων παραδηλουμένου τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ Χριστοῦ 364 (red. A) 4 ῥ NA | καὶ < JNAB 5 φέρειν εἶωθε]
ἔφερε N | τοῦ NABJras 363 364, τοῦτο J¹, τούτῳ V 7 ἀγῶν Wil 8 καθ-
υφασμένῳ N¹AB 9 παρέχων VJ¹B, παρείχε N | φᾶρος JNAB 10 ὑπελάμ-
βανε J 12 πρὸς — ὑφάσματος < Hkl | διαγραφέντος Val, διαγράφοντος Mss
15 ~ δυνάμεως καὶ πολεμίας 363 364 16 τὰ < NAB 17 μικρὸν V 363
(Kutl.), μικρὸν JNAB 363 (Mon.) 18 θεῶν VJAB 19 οὗτος 363, αὐτός
Mss 20 τίς τε] καὶ τίς 363 369g | τοῦ σημείου Mss 363 369g, < Hkl 23 ἦν
+ καὶ NAB | ἐδίδασκον (ο ras) V